

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání v senátu složeném z předsedy Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudce Ludvíka Davida a soudkyně Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. T. Z.**, zastoupeného JUDr. Michalem Franěm, advokátem se sídlem Truhlářská 1108/3, Praha 1, směřující proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. 2 T 10/2016, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 9 To 227/2016, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, č. j. 5 Tdo 1642/2016-90, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 1, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu, jako účastníků řízení, a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1, Městského státního zastupitelství v Praze, Nejvyššího státního zastupitelství a Ministerstva financí, jako vedlejších účastníků řízení,

t a k t o :

- I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. 2 T 10/2016, usnesením Městského soudu v Praze ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 9 To 227/2016, a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, č. j. 5 Tdo 1642/2016-90, bylo porušeno stěžovatelovo základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1, zásada subsidiarity trestní represe podle čl. 39 a princip presumpce neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a průběh předchozího řízení

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatel proti v záhlaví citovaným rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 1, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu, neboť má za to, že jimi došlo k porušení jeho základních práv zaručených v čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

2. Napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále také „obvodní soud“) byl stěžovatel uznán vinným přečinem porušení povinnosti při správě cizího majetku podle ustanovení § 220 odst. 1 a 2 písm. a), b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“). Za tento přečin mu byl podle ustanovení § 220 odst. 2 trestního zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců, který mu byl podle

ustanovení § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 18 měsíců. Podle ustanovení § 67 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku a § 68 odst. 1, 2 trestního zákoníku mu byl současně uložen peněžitý trest ve výměře 200 denních sazeb po 500 Kč, celkem tedy 100.000 Kč, a podle ustanovení § 69 odst. 1 trestního zákoníku mu byl pro případ, že by nebyl peněžitý trest ve stanovené lhůtě vykonán, stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání 3 měsíců. Dále mu byla podle ustanovení § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“) uložena povinnost k náhradě škody, tj. povinnost zaplatit poškozené České republice – Ministerstvu financí (dále jen „ministerstvo financí“) částku ve výši 1.464.399 Kč.

3. Uvedeného trestného činu se stěžovatel dopustil v postavení náměstka ministra financí (zjednodušeně uvedeno) iniciací a zadáním dvou veřejných zakázek v celkové ceně 1.464.399,18 Kč, jejichž předmětem bylo zpracování právních analýz týkajících se postupu ministerstva financí po vyhlášení nálezu Ústavního soudu o regulaci hazardu jako součásti práva obcí na samosprávu [nález ze dne 2. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 6/13 (N 49/69 SbNU 31; 112/2013 Sb.); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z <http://nalus.usoud.cz>], a následným uzavřením smluv s Institutem kontroly, o. p. s., a advokátní kanceláří Weil, Gotshal & Manges, s. r. o. (dále též „advokátní kancelář“) jako zpracovateli těchto analýz. Zadání zakázky pro Institut kontroly, o. p. s., stěžovatel odůvodnil tím, že se bude podílet zpracováním analýzy na přípravě zahájení správních řízení směřujících ke zrušení povolení k provozování interaktivních videoloterijních terminálů. Uvedená advokátní kancelář pak měla dle zadání stěžovatele zpracovat analýzu týkající se tvrzeně hrozících mezinárodních arbitrází.

4. Obvodní soud rozhodl, že obě veřejné zakázky byly zadány zcela neúčelně a nadbytečně, neboť s ohledem na závěry zmíněného nálezu Ústavního soudu a stanovisko odboru 34 ministerstva financí (Státní dozor nad sázkovými hrami a loteriemi) musel stěžovatel vědět, že zadané analýzy nemohou změnit závaznost uvedeného nálezu Ústavního soudu (a z něho vyplývající povinnost ministerstva postupovat v intencích tohoto nálezu) a že tyto analýzy nevnesou do uvedené problematiky žádné nové závěry, které by umožňovaly jiný než zmíněným nálezem presumovaný postup v podobě iniciace správních řízení spočívajících v přezkumu a následném zrušení povolení k provozování interaktivních videoloterijních terminálů, která byla vydána v rozporu s obecně závaznými vyhláškami obcí.

5. Rozsudek obvodního soudu napadl stěžovatel odvoláním, v němž uvedl, že prvoinstanční soud nesprávně zhodnotil provedené důkazy v jejich vzájemných souvislostech a podstatné důkazy ani neprovedl. Namítl, že z rozsudku nevyplývá, v čem soud spatřuje naplnění subjektivní stránky uvedeného přečinu, tedy jak byl prokázán úmysl stěžovatele. Provedení právních analýz odůvodnil tím, že „*odbor 34 ministerstva financí nevěděl, jak má postupovat, jak má zrušit obrovské množství povolení ve lhůtě 30 dnů, a to vůbec neřešil otázky případných mezinárodních arbitrází*“. Stěžovatel v odvolání dále uvedl, že z rozsudku není zřejmé, na základě jakých důkazů soud dospěl k rozhodnutí o jeho vině. Namítl, že ministerstvo financí nemělo kapacitu vlastních právních expertů na řešení tak složité problematiky, zadání právní analýzy externím zpracovatelům bylo proto odůvodněné, nadto proběhlo zcela v souladu s interními předpisy (k uvedenému tématu se mj. uskutečnila porada vedoucích pracovníků ministerstva financí, ze které vyplynul požadavek na zpracování těchto právních analýz).

6. Městský soud v Praze (dále také „městský soud“) zamítl odvolání stěžovatele v záhlaví označeným usnesením jako nedůvodné podle ustanovení § 256 trestního řádu, neboť se zcela ztotožnil se závěry nalézacího soudu. Dle odvolacího soudu zjistil soud prvního stupně skutkový stav věci, o němž nebyly důvodné pochybnosti, přičemž skutkový děj řádně posoudil i po stránce právní. Městský soud odkázal na svědecké výpovědi, z nichž vyplynulo, že na ministerstvu financí „*i v tehdejší době bylo dostatek právníků specializujících se na danou problematiku, kdy daná problematika mohla být konzultována i s legislativním odborem*

ministerstva financí či s finančním úřadem, což se nestalo“. Ztotožnil se rovněž s důvody odmítnutí stěžovatelových návrhů na doplnění dokazování výsledkem dalších svědků – zpracovatelů právních analýz (tyto návrhy byly posouzeny jako nadbytečné, neboť uvedené analýzy byly založeny ve spise, byly zcela jednoznačné a nebylo nutné zpracovatele k tomuto ještě vyslyšet). Odvolací soud v odkazu na odvoláním napadený rozsudek potvrdil, že hrozbě mezinárodních arbitrází, kterou stěžovatel podporoval svou obhajobu ohledně nutnosti zadání právních analýz, se věnoval v citovaném nálezu (srov. bod 43) již Ústavní soud, přičemž rozvedl, proč byly tyto obavy bezpředmětné. Jediné, v čem odvolací soud stěžovateli přisvědčil, byla skutečnost, že to nebyl pouze on, kdo se uvedeného jednání dopustil, neboť pokud by k zadání zakázek nedostal souhlas dalších osob, těžko by je mohl zrealizovat. Odvolací soud však současně uvedl, *„že to byl právě stěžovatel, kdo dal k realizaci uvedených zakázek impuls, a kdo následně toto ze své pozice zastřešil“.*

7. Usnesení odvolacího soudu napadl stěžovatel dovoláním, v němž zopakoval, že zadání analýz bylo v souladu s požadavkem péče řádného hospodáře (stěžovatel se dle svých slov řídil rčením „dvakrát měř, jednou řež“), a nebylo tedy protiprávní. Opětovně namítl, že se soudy řádně nezabývaly subjektivní stránkou trestného činu (uvedl, že jednal v nejlepším úmyslu a s cílem majetek České republiky ochránit, nikoliv poškodit), resp. neprovedly klíčový důkaz oběma právními analýzami.

8. Dovolání stěžovatele odmítl Nejvyšší soud (dále také „dovolací soud“) ústavní stížností rovněž napadeným usnesením jako zjevně neopodstatněné podle ustanovení § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu. K argumentu dodržení interních předpisů o zadávání veřejných zakázek dovolací soud uvedl, že tyto upravují pouze procesní postup při jejich zadávání a nevypovídají nic o účelnosti (potřebnosti) veřejné zakázky. Nejvyšší soud odkázal na svědecké výpovědi provedené nalézacím soudem: *„Jak vyplynulo z výpovědi JUDr. M. Š., tehdejšího ředitele legislativního odboru ministerstva, obviněný jeho odbor s žádostí o vypracování předmětných analýz neoslovil. Na danou problematiku se specializoval Odbor 34 – státní dozor nad loteriemi a sázkovými hrami, jehož tehdejší ředitel, svědek Mgr. J. Ř., uvedl, že o předmětné právní analýzy jeho odbor požádán nebyl.“* Nejvyšší soud rovněž neměl pochybnosti o naplnění subjektivní stránky trestného činu, dokonce uvedl, že okolnosti případu naznačují, že stěžovatel jednal v úmyslu přímém, nikoliv jen nepřímém, jak konstatovaly soudy nižších stupňů. Upřesnil, že aplikovaná skutková podstata (ustanovení § 220 trestního zákoníku) nepředpokládá, že jednáním dojde k obohacení pachatele či jiné osoby, a proto se v tomto ohledu nežádá zavinění (šlo by totiž o jiný majetkový obohacovací trestný čin) ani fakultativní znaky subjektivní stránky, jakými jsou například motiv, cíl, pohnutka, úmysl přesahující objektivní stránku apod. Ve vztahu k obavám z mezinárodních arbitrází dovolací soud zdůraznil, *„že i kdyby ze zadaných analýz opravdu vyplynulo, že zde jisté riziko mezinárodních arbitrází je, nic by to nezměnilo na závaznosti nálezu Ústavního soudu a na nutnosti předmětná povolení zrušit“.* Nejvyšší soud proto uzavřel, že *„vynaložení prostředků státu ve výši dosahující téměř 1,5 milionu Kč na zpracování nepotřebných a neúčelných analýz bylo zjevně nesprávné a v rozporu s povinnostmi obviněného spravovat svěřený majetek státu s péčí řádného hospodáře“.*

9. Nad rámec uplatněného dovolacího důvodu se Nejvyšší soud vyjádřil též k námitce neprovedení důkazu předmětnými analýzami. Uvedl, že soud prvního stupně v rámci provádění důkazů předložil stranám listinné důkazy, mezi nimiž byly i smlouvy se zpracovateli vyžádaných analýz. Dovolací soud konstatoval, že *„z výše uvedených předmětných smluv o poskytnutí právních služeb bylo zřejmé, jakou službu obviněný u uvedených subjektů objednal, co bylo předmětem těchto analýz, ze zadání úkolů lze též usoudit na potřebnost a účelnost takových analýz, není třeba posuzovat, nakolik uvedené externí subjekty splnily toto zadání, tedy není ani nezbytně třeba tyto analýzy k důkazu provádět. Obviněnému totiž nebylo kladeno*

za vinu, že nechal proplatit nekvalitně provedené služby externími subjekty a nechránil tak majetek České republiky, ale že objednal u externích subjektů zcela nepotřebné služby.“

II. Argumentace stěžovatele

10. Napadená rozhodnutí obecných soudů dle stěžovatele porušila jeho výše uvedená základní práva (čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy). Stěžovatel zejména rozporuje, že by jeho jednání bylo protiprávní, neboť „bezezbytku vyhověl všem interním pravidlům pro zadávání zakázek onoho druhu, opatřil si nezbytné souhlasy ostatních pracovníků ministerstva a v neposlední řadě jednal z podnětu svého nadřízeného ministra“. Opětovně uvádí, že se soudy nedostatečně zabývaly naplněním subjektivní stránky stíhaného trestného činu. Protiústavnost spatřuje dále v tom, že byl odsouzen za skutek spočívající v nadbytečnosti externích právních analýz, aniž by byly tyto právní analýzy coby listinné důkazy v trestním spise od počátku přítomny, obecné soudy je provedly nebo se s nimi alespoň seznámily. Stěžovatel se rovněž dovolává údajné „zjevné vady rozhodnutí o náhradě škody způsobené dvojčinným postavením České republiky, jednak jakožto příjemce daně z přidané hodnoty, jednak jakožto poškozeného v předmětném trestním řízení“. Z této vady dovozuje, že náhrada škody uložená podle ustanovení § 228 trestního řádu měla být snížena o daň z přidané hodnoty, která byla odvedena zpracovateli předmětných právních analýz.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

11. Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení, která následně předal stěžovateli k replice.

12. Obvodní soud a městský soud se k ústavní stížnosti nevyjádřily. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že se argumentace stěžovatele opakuje a navazuje na námitky obsažené v dovolání.

13. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 odmítlo tvrzení stěžovatele (odkazem na bod 70 napadeného usnesení Nejvyššího soudu), že předmětné právní analýzy nebyly součástí spisu, resp. že nebyly jako důkaz provedeny. Ve vztahu k uložené náhradě škody uvedlo, že „případné daňové konsekvence spojené s povinnostmi subjektů, jež předmětné analýzy zpracovaly, nemohou mít moderační vliv na uloženou povinnost stěžovateli na náhradu škody“.

14. Podle Městského státního zastupitelství v Praze jsou námitky obsažené v ústavní stížnosti pouze opakováním argumentace předložené v předchozím řízení, s níž se obecné soudy náležitě vypořádaly.

15. Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že stěžovatelem zdůrazňovaný soulad procesu zadávání předmětných veřejných zakázek s interními předpisy není relevantní, neboť mu nebylo kladeno za vinu spáchání některého z trestných činů postihujících případné manipulace při zadání veřejných zakázek (např. trestných činů uvedených v ustanoveních § 256 a § 257 trestního zákoníku). Zdůraznilo, že stěžovatel vůbec neoslovil s žádostí o zpracování analýzy odbor 34 ministerstva financí, specializovaný na danou problematiku. Dále uvedlo, že stěžovatel v dovolání nevznesl námitky proti výroku o náhradě škody, kvůli čemuž dovolací soud nebyl povinen ani oprávněn přezkoumávat ústavní stížností namítanou možnost zohlednění zaplacení daně z přidané hodnoty při rozhodování o náhradě škody. Podle názoru Nejvyššího státního zastupitelství je ústavní stížnost v části týkající se námitky nesprávně uložené náhrady škody nepřipustná.

16. Ministerstvo financí uvedlo, že napadená rozhodnutí jsou správná. Namítlo, že stěžovatel v zásadě brojí proti skutkovým zjištěním, byť tvrdí opak. Zdůraznilo,

že „stěžovatel účelově zjednodušuje fungování systému vyměřování a placení daně z přidané hodnoty (a daňového systému jako takového), kdy zcela opomíjí to, že daňová povinnost subjektu nemusí dosáhnout celé jím uváděné výše, ale může (a pravděpodobně bude) i upravena o DPH za jím přijaté (tj. jím zaplacené) služby a zboží“.

17. Vzhledem k tomu, že vyjádření účastníků a vedlejších účastníků k meritu projednávané věci nepřinesla dle názoru stěžovatele novou či jinak doplněnou argumentaci, omezil se v replice na konstatování, že nikdy nepochyboval či jinak nepolemizoval o závaznosti výše zmíněného nálezu Ústavního soudu. Stěžovatel rovněž uvedl, že argumentace ministerstva financí vztahující se k náhradě škody je „*obdobná pomyslnému tvrzení, že když jsou poškozenému odejmuty peníze z pravé kapsy a posléze vráceny do kapsy levé, může nadále nárokovat náhradu škody, neboť pravou kapsu má stále prázdnou*“.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

18. Ústavní soud se seznámil s napadenými rozhodnutími, vyjádřeními, obsahem spisu a na základě toho dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

IV. a) Obecná ústavněprávní východiska

19. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti, a nikoliv kontrola „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy); proto není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů veřejné moci porušena základní práva jednotlivce chráněná ústavním pořádkem České republiky, protože základní práva vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

20. Právní stát zajišťuje ochranu základních práv a svobod soudní mocí, což je rozvedeno především v úpravě práva na spravedlivý proces v hlavě páté Listiny. Z myšlenky právního státu proto logicky vychází i celé pojetí trestního řízení, kterým dochází k významnému zásahu do základních práv a života jednotlivce, neboť může vyústit mj. do uložení trestu odnětí svobody. Proto musí mít takový zásah dostatečně silné ospravedlnění. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu „*z pohledu procesněprávního musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se skutek, který je předmětem obžaloby, objektivně stal, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páchání podílela*“ [srov. nálezn sp. zn. IV. ÚS 335/05 (N 116/41 SbNU 453) ze dne 6. 6. 2006]. Ke zjištění a osvědčení těchto skutečností slouží důkazní prostředky, jimiž má být prokázáno mimo jakoukoli rozumnou pochybnost, že je obviněný (resp. obžalovaný) vinen.

21. Ústavní soud v této souvislosti dále připomíná, že jeho úkolem není přehodnocovat důkazy provedené trestním soudem v hlavním líčení či veřejném zasedání, a to již s ohledem na zásadu ústnosti a bezprostřednosti [srov. např. nálezn sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) ze dne 20. 6. 1995], neboť Ústavní soud by mohl provedené důkazy hodnotit odchylně jen tehdy, jestliže by je provedl znovu. Ústavní soud se tak může zabývat správností hodnocení důkazů obecnými soudy, jen zjistí-li, že v řízení byly porušeny ústavní procesní principy nebo pokud jsou skutková zjištění, o něž se opírají vydaná rozhodnutí, v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [srov. např. nálezn sp. zn. III. ÚS 166/95 (N 79/4 SbNU 255) ze dne 30. 11. 1995 nebo usnesení sp. zn. III. ÚS 376/03 (U 1/32 SbNU 451) ze dne 14. 1. 2004], kvůli čemuž se výsledek dokazování se jeví jako naprosto nespravedlivý a věcně neudržitelný.

22. Ústavní soud zdůrazňuje, že každé trestní stíhání představuje *prima facie* střet mezi právem na osobní svobodu a veřejným zájmem reprezentovaným státní mocí označit škodlivá jednání pro společnost jako celek a pravomocí trestat pachatele takových jednání, a proto musí probíhat podle zásad spravedlivého procesu, kam se řadí i princip presumpce nevinny zakotvený v čl. 40 odst. 2 Listiny [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 260/05 (N 86/45 SbNU 259) ze dne 17. 5. 2007]. K tomu je vhodné uvést, že pravidlo *in dubio pro reo*, které vychází právě z principu presumpce nevinny, vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno. Obsahem pravidla *in dubio pro reo* pak je, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obžalovaného [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1975/08 (N 7/52 SbNU 73) ze dne 12. 1. 2009, nebo nálezy sp. zn. III. ÚS 1624/09 (N 43/56 SbNU 479) ze dne 5. 3. 2010]. Ani vysoký stupeň podezření přitom sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Trestní řízení tedy vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „*prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost*“ [nálezy sp. zn. I. ÚS 553/05 (N 167/42 SbNU 407) ze dne 20. 9. 2006].

23. Uplatnění zásady presumpce nevinny a z ní vyvozené zásady *in dubio pro reo* je tedy namísto, pokud soud po vyhodnocení všech v úvahu přicházejících důkazů dospěje k závěru, že není možné se jednoznačně přiklonit k žádné ze skupiny odporujících si důkazů, takže zůstávají pochybnosti o tom, jak se skutkový děj odehrál. Zároveň však Ústavní soud připomíná, že pokud soud po vyhodnocení důkazní situace dospěje k závěru, že jedna ze skupiny důkazů je pravdivá, že její věrohodnost není ničím zpochybněna a úvahy vedoucí k tomuto závěru zahrne do odůvodnění svého rozhodnutí, nejsou splněny podmínky pro uplatnění zásady „*v pochybnostech ve prospěch*“, neboť soud tyto pochybnosti nemá.

24. Dále platí, že trestní právo představuje v systému právní regulace příslovečné *ultima ratio*. To znamená, že nikoliv každé jednání, které se ukáže být iracionálním, nevhodným či dokonce protiprávním, je nutně i trestním, které by mělo být potrestáno prostředky trestního práva. Jak k tomu uvedl Ústavní soud (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 1152/17 ze dne 11. 6. 2018), plně respektuje [a podrobně to rozvedl např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 3113/13 ze dne 29. 4. 2014 (N 72/73 SbNU 315)], že určovat trestněprávní politiku a kvalifikovat určitý druh jednání co do formální podoby jako trestný čin přísluší zákonodárci. Je si též vědom, že trestní právo je ovládáno zásadou, že žádný trestný čin nesmí zůstat bez zákonného trestu (*nullum crimen sine poena legali*), která vyjadřuje myšlenku neodvratnosti trestního postihu v případě spáchání trestného činu. Na straně druhé, ani v trestním řízení neplatí zásada *fiat iustitia, pereat mundus* („ať se naplní spravedlnost, i kdyby měl zahynout svět“). Podmínky trestnosti činu je proto třeba interpretovat ve světle zásad trestního práva, mezi které patří i princip *ultima ratio*. Dle tohoto principu je trestní právo právem, jehož prostředky mají a musejí být užívány tehdy a jen tehdy, nepřichází-li užití jiných prostředků právního řádu v úvahu, neboť již byly vyčerpány nebo jsou zjevně neúčinné či nevhodné. Užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví (zejména prostředky soukromoprávní - a při jejich nedostatečnosti sankce správní), byly – pokud jsou dostupné – případně použity, by byl v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe, která vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě – tedy jen v případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní.

25. Pokud proto obecné soudy v dané věci konstatovaly porušení některých právních předpisů (viz zejm. zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, zákoník práce, pracovní řád ministerstva), jejichž společným rysem je důraz na odbornou péči a na účelné, řádné a hospodárné využívání peněžních prostředků k plnění funkcí státu, bylo namísto zvažovat, zda – s ohledem na zmíněnou zásadu trestního práva coby *ultima ratio* – je skutečně

nezbytné přistoupit k aplikaci trestněprávních institutů a zda nebylo daleko vhodnější uvažovat o řešení na půdorysu jiných právních prostředků.

26. Takováto povaha trestního práva je ostatně i reflexí principu proporcionality, který ustálená judikatura Ústavního soudu považuje za výraz demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, z jehož podstaty plyne, že stát může omezovat základní práva osob jen v míře nezbytné pro dosažení účelu aplikované zákonné normy [shodně náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 227/05 ze dne 31. 7. 2006 (N 144/42 SbNU 161)]. Normativní výraz uvedeného principu je obsažen v ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku, podle kterého „[t]restní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“. Jako aplikační zásada se tento princip uplatní zejména v případech trestněprávní kvalifikace určitého jednání, které má soukromoprávní základ, pokud bylo možno dostatečně efektivně situaci řešit pomocí právních norem jiných odvětví než trestního práva, nebo pokud posuzovaný skutek vzhledem ke všem (specifickým) okolnostem případu nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej bylo možno považovat za trestný čin.

26. Jestliže obecné soudy neaplikují zásadu subsidiarity trestní represe, ačkoliv skutkové okolnosti svědčí o tom, že k tomu byly splněny podmínky, je porušen ústavní princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* zakotvený v čl. 39 Listiny [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 558/01, IV. ÚS 469/02, II. ÚS 372/03, I. ÚS 4/04, I. ÚS 69/06, III. ÚS 2042/08, III. ÚS 722/09, II. ÚS 1098/10]. Ústavnímu soudu pak nezbývá, než aby ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

IV. b) Aplikace obecných principů na projednávanou věc

27. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížnost prizmatem těchto kritérií a dospěl k závěru, že v daném případě došlo k extrémnímu nesouladu mezi skutkovými zjištěními plynoucími z provedení dokazování a vyvozenými právními závěry (porušení zásady *in dubio pro reo*) a současně nebyl důsledně respektován shora popsáný princip trestněprávní represe coby prostředku *ultima ratio*. Tyto okolnosti odůvodňují jeho kasační zásah.

28. Podle Ústavního soudu obecné soudy při hodnocení důkazů nezohlednily některé podstatné okolnosti daného případu. Z provedených důkazů totiž vyplývá několik možných skutkových verzí případu, z nichž některé nasvědčují nevině stěžovatele, a jiné zase podporují závěr o jeho vině. Obecné soudy však tyto rozpory náležitě nevyhodnotily a přiklonily se k verzi o vině stěžovatele, aniž by ovšem svůj závěr přesvědčivě odůvodnily. Taková nejistota je v rozporu se shora předestřenými ústavními požadavky, jež jsou reflektovány též na úrovni podústavního práva, a to v ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu, dle kterého orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Nebyl splněn ani tamtéž vyslovený příkaz objasňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Porušena byla rovněž zásada *in dubio pro reo*.

29. Ústavní soud v první řadě odkazuje na výpověď stěžovatele (která v trestním řízení nebyla vyvrácena), jež zasazuje skutkové okolnosti nyní projednávaného případu do širšího kontextu, a to zejména „dobového“. Stěžovatel uvedl, že období po vydání předmětného loterijního nálezu zdejšího soudu bylo pro ministerstvo financí velmi hektické a kritické. Nález totiž dle vyjádření stěžovatele dopadal na zhruba 20 000 povolení k provozování interaktivních videoloterijních terminálů, která měla být následně v relativně krátké době zrušena ve správním řízení. I když mohl být počet rušených povolení v konečném důsledku nižší (ze stanoviska odboru 34 ze dne 24. 4. 2013, vydaného po necelých dvou týdnech od vyhlášení loterijního nálezu, se podává, že s jistotou bylo v rozporu s obecně závaznými vyhláškami obcí

12 000 zařízení, mohlo se však jednat až o 19 500 zařízení; mělo být zahájeno přibližně 4 500 správních řízení – srov. č. l. 287; ve stanovisku ze dne 15. 4. 2013 uvedl odbor 34 nutnost zahájení 7 500 správních řízení – srov. č. l. 149), akutnost nastalé situace je z výpovědi stěžovatele dobře patrná (srov. č. l. 579): „Pan Ř. [toho času ředitel odboru státního dozoru nad loterieriemi a sázkovými hrami] mi tvrdil, že neví, jak má postupovat, že hrozí výrazné škody ze strany žalob provozovatelů loterií, a to v případě chybného postupu, pan Š. [toho času ředitel mezinárodněprávního odboru a následně poradce ministra financí] mě upozornil na hrozící škody z mezinárodních arbitrází a upozornil na povinnost analyzovat tyto záležitosti u všech případech, kde se tato hrozba vyskytuje dle úkolu vlády, a proto jsem inicioval zadání externích analýz k ochraně zájmu státu a státního rozpočtu.“

30. Zaprvé je podle Ústavního soudu třeba skutkové okolnosti případu zasadit do širšího, zejména „dobového“ kontextu. Předmětný náleží Ústavního soudu byl totiž vyhlášen dne 11. 4. 2013, přičemž k podání žádosti o finanční zajištění zpracování externích právních analýz došlo již dne 23. 4. 2013 (č. l. 147) a k uzavření obou následně rozporovaných smluv dne 26. 4. 2013 (č. l. 183, 220), tedy bezprostředně poté. Je tak zjevné, že byla snaha okamžitě reagovat na tento náleží.

31. Ústavní soud se neztotožnil ani s jednoznačným závěrem městského soudu, „že to byl právě stěžovatel, kdo dal k realizaci uvedených zakázek impuls, a kdo následně toto ze své pozice zastřešil“, neboť jak se podává ze spisu (konkrétně ze svědecké výpovědi tehdejšího ministra financí Ing. M. K.), byl to právě ministr financí, jenž dle svého vlastního vyjádření „apeloval na všechny své podřízené, nejenom na náměstka Z., aby v případě pochybností se ujistili znaleckým posudkem“ (srov. č. l. 602). Svědecká výpověď tehdejšího ministra financí rovněž zohlednila širší souvislosti nyní projednávaného případu: „Rád bych připomněl, proč jsem to tak často zdůrazňoval, bylo to v době, kdy orgány činné v trestním řízení usoudily, že dosavadní dlouholetá praxe ministerstva financí a ministerstva obrany je v podstatě trestným činem a začala stíhat jednoho státního úředníka a jednoho ministra za to, že si neobjednal znalecký posudek [...] a v té atmosféře, která tenkrát byla, byla to atmosféra mimořádného znejistění celé státní správy, jsem často svým podřízeným opakoval, aby nezapomněli objednat znalecký posudek, nebo je někdo zavře“ (srov. č. l. 602–603). S jistým zjednodušením tedy lze říci, že v daném „dobovém“ kontextu se skutečně stěžovatel mohl (přinejmenším subjektivně opodstatněně) obávat, že jeho jednání může mít trestněprávní důsledky, pokud by znalecký posudek zadán nebyl. Tehdejší ministr financí dále uvedl, že „postup stěžovatele byl logický a správný a je docela dobře možné, že jsem byl o něm informován a že jsem k tomuto dal i souhlas. Rozhodně si neumím představit, že bych s takovým postupem vyslovil nesouhlas“ (srov. č. l. 333, č. l. 335). Ze svědecké výpovědi Ing. M. K. se též podává, že dle jeho názoru nebylo možné předmětné právní analýzy zpracovat vlastními prostředky a silami v rámci ministerstva financí (srov. č. l. 336), což v průběhu celého řízení zdůrazňoval rovněž stěžovatel (srov. např. č. l. 577).

32. Ústavní soud dále přihlédl ke svědecké výpovědi Ing. R. Š., který uvedl, že „zadání právní analýzy jsem doporučil já osobně, a to po první pracovní schůzce v jeho [tj. stěžovatelově] kanceláři, kdy jsem byl opravdu profesně zděšen právními názory reprezentantů odboru 34“ (srov. č. l. 344). Stanovisko Ing. R. Š. přitom mělo svou relevanci, neboť jak se podává z výpovědi tehdejšího ministra financí (srov. č. l. 332), „pro Ing. Z. byly závazné pouze pokyny ministra, což jsem byl v této pozici já. V případě Ing. Š. se mohlo jednat pouze o radu či doporučení. Na druhou stranu bylo dostatečně známo, že se vždy jednalo o rady kompetentní, kterým bylo prospěšné naslouchat. Já osobně jsem ke Š. radám přistupoval tímto způsobem.“

33. Pro Ústavní soud je v nyní projednávaném případě podstatná rovněž okolnost, že stěžovatel při zadávání předmětných veřejných zakázek postupoval v souladu s interními předpisy. Tuto okolnost nezpochybnily ani obecné soudy (viz směrnice ministerstva financí č.

07/2007 – srov. např. rozsudek obvodního soudu, s. 5–6). K tomuto aspektu Nejvyšší soud (srov. usnesení, bod 42) uvedl, že „stěžovateli nebylo kladeno za vinu, že by tak neučinil (nebylo mu kladeno za vinu spáchání trestných činů ve spojitosti s manipulacemi při zadání veřejných zakázek, jako jsou trestné činy uvedené v § 256 či § 257 tr. zákoníku)“. Z předchozího závěru však následně dovolací soud vyvodil, že „dodržení předpisů o zadávání veřejných zakázek upravujících pouze procesní postup při jejich zadávání ovšem samo o sobě nevypovídá o účelnosti (potřebnosti) veřejné zakázky“. Ústavní soud je nicméně toho názoru, že dodržení interních postupů zadávání veřejných zakázek je možné považovat za nepřímý důkaz svědčící o tom, že stěžovatel nejednal v úmyslu způsobit svým jednáním škodu, resp. že se nedopustil porušení povinností při správě cizího majetku.

34. Ústavní soud má dále za to, že Nejvyšší soud přistoupil poněkud účelově ke svědecké výpovědi Ing. M. Š., tehdejšího ředitele legislativního odboru ministerstva financí, neboť zdůraznil pouze tu její část, v níž se podává, že stěžovatel neoslovil tento odbor s žádostí o vypracování předmětných analýz (srov. napadené usnesení, bod 42). Legislativní odbor byl osloven toliko za účelem získání souhlasného stanoviska k zadání externích posudků (souhlas udělený dne 26. 4. 2013 je na č. l. 155), což bylo plně v souladu s požadavkem plynoucím z interních předpisů pro zadávání veřejných zakázek. Jak ovšem vyplývá z rozhodnutí obvodního soudu, Ing. M. Š. ve výpovědi současně uvedl, že dle jeho názoru by legislativní odbor vůbec nebyl schopen tyto analýzy zpracovat a že tento odbor vyslovil souhlas s externí právní analýzou, přičemž stěžovatel na vyřízení této věci velmi spěchal (srov. rozsudek obvodního soudu, s. 6).

35. Co se týká účasti a zapojení specializovaného odboru 34 (Státní dozor nad sázkovými hrami a loterieriemi), v nyní projednávaném případě je podstatné, že podle interních pravidel zadávání veřejných zakázek tento odbor oslovován být nemusel. Současně nelze přehlédnout, že tento odbor byl po vydání loterijního nálezu Ústavního soudu v určité personální krizi, což bylo dáno náročností přípravy značného množství správních řízení směřujících ke zrušení povolení k provozování interaktivních videoloterijních terminálů a prací na návrhu novely zákona o loteriích (viz informace tohoto odboru ze dne 15. 4. 2013 o dopadech nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 6/13, kde je uvedeno, že bude nutno zrušit cca 25 000 technických herních zařízení a „na tuto situaci se bude potřeba náležitě připravit a bude velmi těžké v rámci stávajících personálních kapacit a nutnosti plnit další úkoly odboru 34“, č. l. 293; současně tento odbor požádal o navýšení o 10 pracovních míst – č. l. 175). Nelze tedy bez dalšího ani vyvrátit tvrzení stěžovatele (č. l. 44), že tento odbor na zpracování požadovaných právních analýz vůbec neměl kapacitu. Konečně, není zcela pravdou, že tento odbor byl v dané věci zcela obejit. Jak se totiž podává z obsahu spisu (č. l. 287), dne 24. 4. 2013 tento odbor v reakci na předmětný nálezu Ústavního soudu uvedl, že bude nutno zahájit příslušná správní řízení o zrušení vydaných povolení k provozování loterií a jiných podobných her, nicméně současně navrhl tři varianty řešení (legislativní, nelegislativní a dokončení správního řízení) s tím, že doporučuje řešení legislativní. Přestože zdejšímu soudu nepřísluší se jakkoliv k těmto variantám vyjadřovat, je zjevné, že v rozhodné době nebylo vůbec jednoznačné, jaký další postup ministerstvo financí zvolí.

36. Bagatelizovat konečně nelze ani argument, že k zadání analýzy, kterou zpracovala advokátní kancelář, došlo z důvodu hrozících mezinárodních arbitrází. Ústavní soud sice ve shora citovaném plenárním nálezu (bod 43) uvedl, že „tvrzení, podle něhož by rušení (či změna) vydaných povolení k provozování interaktivních videoloterijních terminálů mohlo vyústit v zahájení sporů podle mezinárodních dohod o podpoře a ochraně investic, není nijak podloženo a jedná se o pouhou spekulaci“, současně je však patrné, že tato obava na ministerstvu financí v době, v níž mělo dojít ke spáchání nyní posuzovaného skutku, velmi silně rezonovala. Uvedené dokládají svědecké výpovědi tehdejšího ministra financí Ing. K. (srov. č. l. 602) či Ing. R. Š. (srov. rozsudek obvodního soudu, s. 4).

37. Nikoliv nepodstatným aspektem dotvářejícím mozaiku celkového kontextu, v němž stěžovatel jednal, je rovněž stanovisko (veto) prezidenta republiky (sněmovní tisk 971/5), kterým byla v roce 2010 vrácena tehdy projednávaná novela zákona o loteriích zpět do Poslanecké sněmovny. Prezident v tomto stanovisku upozornil právě na možné arbitrážní spory spojené se zkrácením doby platnosti licencí vydaných dosavadním provozovatelům. V této souvislosti je relevantní rovněž vyjádření tehdejšího ministra financí Ing. K. (srov. č. l. 604), který uvedl, že „*lidé z jím zřízeného oddělení arbitráží by sami nebyli schopni zpracovat právní analýzu [týkající se hrozících mezinárodních arbitráží], byli by toho schopni, pokud by se mohli opřít o právní posudek, kterému by mohli věřit.*“ Ústavní soud navíc nepřehlédl, že zvolená advokátní kancelář, která měla připravit právě analýzu týkající se tvrzeně hrozících mezinárodních arbitráží, byla ministerstvem financí již v minulosti opakovaně využívána. Ostatně, z obsahu analýzy této advokátní kanceláře, označené jako „memorandum“, se podává, že se přímo zabývala též mezinárodněprávními dopady nastalé právní situace zejména z hlediska ochrany investic (č. l. 226).

38. Ústavní soud dále uvádí, že jednání, jako obligatorní znak skutkové podstaty trestného činu podle ustanovení § 220 trestního zákoníku, jehož spáchání je stěžovateli kladeno za vinu, vyžaduje z hlediska formy zavinění úmysl, přičemž postačí i úmysl nepřímý (srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1981–1982). To, co je pro tento trestný čin specifické a čím se liší od jednání beztrestných, je to, že pachatel úmyslně porušuje povinnosti – ať už uložené zákonem, nebo převzaté na základě smlouvy – spojené se správou nebo opatrováním daného majetku, jedná na úkor tohoto majetku, resp. subjektu, jemuž patří, a tím mu působí škodu (srov. DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1331).

39. Ústavní soud přitom již dříve judikoval, že u nepřímého úmyslu je třeba prokázat obviněnému nejen jeho vědomí, že svým jednáním může porušit zájem chráněný trestním zákonem, ale současně také je třeba prokázat, že pro případ, že takové porušení způsobí, je s ním srozuměn. Tyto závěry však nemohou nabýt povahu pouhých domněnek [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 260/05 (N 86/45 SbNU 259) ze dne 17. 5. 2007, bod 32].

40. Výše předestřené okolnosti, svědčící ve prospěch stěžovatele, obecné soudy nezohlednily buď vůbec nebo jen zcela nedostatečně. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že v nyní projednávaném případě se i nadále vyskytují pochybnosti, že stěžovatel při zadávání uvedených právních analýz skutečně přinejmenším věděl o tom a byl srozuměn s tím, že porušuje své zákonné povinnosti související s opatrováním a spravováním majetku, se kterým mu na ministerstvu financí v rámci jeho pozice příslušelo hospodařit, resp. že porušuje povinnosti řádného hospodáře spravovat cizí majetek.

41. Závěr městského soudu, že ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě podle ustanovení § 220 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, která byla použita v případě stěžovatele, postačí z hlediska formy zavinění nedbalost (srov. usnesení městského soudu, s. 8) přitom není zcela přesný, neboť nedbalost postačí pouze ve vztahu ke způsobení těžšího následku (způsobení škody značného rozsahu), nikoliv však ve vztahu k jednání, u něhož – jak již bylo řečeno výše – je vyžadován úmysl.

42. Jednoznačnost a správnost závěrů obecných soudů o naplnění standardů pro potrestání stěžovatele prostředky trestního práva (dovození viny stěžovatele) je v daném případě zpochybněna shora předestřenými důkazy a okolnostmi svědčícími v jeho prospěch. Existence shora uvedených skutečností proto Ústavní soud vede k závěru, že v dané věci nelze mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost prokázat, že stěžovatel úmyslně porušil povinnosti řádného hospodáře spravovat cizí majetek, jak dovodily obecné soudy. Nastala tak shora popsaná situace, spočívající v existenci zásadního rozporu mezi výsledky provedeného dokazování a z něho dovozenými právními závěry. V dané věci totiž zcela zjevně nebylo prokázáno (jak

tvrdí Nejvyšší soud – bod 59), že stěžovatel věděl o úplné nepotřebnosti právních analýz, o neúčelnosti vynaložení finančních prostředků na ně a tedy i o nutném způsobení škody. Jak zdejší soud uvedl již dříve (bod 22), ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok, jelikož trestní řízení vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „*prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost*“.

43. Pokud je totiž skutková věta napadeného rozsudku obvodního soudu (akceptovaná v dalším řízení městským i Nejvyšším soudem) založena na tom, že z nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/13 vyplývala pro ministerstvo financí úřední povinnost přistoupit co nejdříve k zahájení správních řízení ve všech blíže specifikovaných případech, a zadání předmětných právních analýz bylo proto zjevně neúčelné, je nutno uvést, že v případě Institutu kontroly, o. p. s., bylo důvodem zadání této zakázky právě urychlení správních řízení tak, aby ministerstvo financí nemohlo být nařčeno z nerespektování nálezu Ústavního soudu, a v případě advokátní kanceláře Weil, Gotshal & Manges byla důvodem jejího oslovení otázka mezinárodních arbitráží (č. l. 147 – Žádost o finanční zajištění nerozpočtované akce). Ze zadání určeného pro Institut kontroly, o. p. s., plyne, že měl provést právní analýzu pro alternativy postupu ministerstva, a to, zda a jakým způsobem vést správní řízení o zrušení či změně vydaných povolení k provozování loterií a jiných podobných her, zda ke zrušení či ke změně dochází přímo v důsledku nálezu Ústavního soudu, anebo zda je nutno iniciovat další změnu zákona (č. l. 179). Předmětem smlouvy s uvedenou advokátní kanceláří (č. l. 215) byla analýza způsobu zahájení případných správních řízení ve věci provozu interaktivních videoloterijních terminálů, včetně analýzy okruhu účastníků takových správních řízení, analýza lhůt pro zahájení těchto řízení a pro vydání rozhodnutí a případných důsledků jejich nedodržení pro ministerstvo a analýza možnosti zahraniční majetkové účasti provozovatelů interaktivních videoloterijních terminálů a možnosti jejich postupu podle mezinárodních smluv o podpoře a ochraně investic v ČR. Jak se přitom podává z informace odboru 34 určené pro ministra ze dne 29. 5. 2013 (č. l. 175), jednou z navrhovaných variant postupu bylo v té době – kromě zahájení správních řízení – také legislativní řešení, spočívající v novele loterijního zákona, kterým by byla ukončena příslušná správní řízení. Z uvedeného je tedy patrné, že právní situace se v rozhodném období na ministerstvu financí nejevila vůbec tak jednoznačně, jak následně dovodily obecné soudy.

44. Kontext daného případu je navíc specifický tím, že došlo k potrestání stěžovatele za jednání, k němuž došlo s vědomím a s (přínejmenším implicitním) souhlasem jak jeho nadřízeného ministra, tak i dalších spolupracovníků (viz zejména výpověď Ing. Š.). To vše při respektování stanoveného interního postupu. Stěžovatel se tedy nedopustil žádného zjevného individuálního excesu, nýbrž postupoval formálně obvyklým způsobem a podle interních pravidel, což obecné soudy vůbec nezpochybnilo (viz např. bod 41 usnesení Nejvyššího soudu). Nebylo ani zjištěno, že by se v důsledku svého sporného jednání jakkoliv obohatil či jinak zvýhodnil. Ústavní soud v tomto směru nezpochybňuje závěry Nejvyššího soudu (bod 58 napadeného usnesení), že daná skutková podstata nepředpokládá obohacení pachatele či jiné osoby, a proto nebylo třeba zjišťovat skutečnou motivaci stěžovatele. Tato okolnost by však neměla být vykládána ani tak, že lze jednání stěžovatele zcela vytrhnout ze všech tehdy relevantních okolností. Současně je třeba mít na zřeteli, že se jedná o úmyslný trestný čin, kdy se tento úmysl musí vztahovat jak k porušení povinnosti opatrovat nebo spravovat cizí majetek, tak i ke způsobení škody na něm. Obecné soudy konečně vůbec nezohlednily ani samotný obsah právních analýz, které se nezabývaly otázkou, zda má být respektován předmětný náleze Ústavního soudu, nýbrž především tím, jak postupovat dále, a to i s ohledem na případná rizika mezinárodních arbitráží. Závěry obecných soudů ohledně jejich úplné nadbytečnosti tak z obsahu provedeného dokazování neplynou, což je ovšem pro dovození trestněprávní odpovědnosti stěžovatele stěžejní.

45. Jakkoliv Ústavní soud nepopírá, že v daném případě lze pochybovat o racionalitě a hospodárnosti počínání stěžovatele, je třeba je hodnotit jednak v tehdejší „dobovém“ kontextu (viz zejména ministrem financí zdůrazněný pokyn vyžadovat externí stanoviska s ohledem na čerstvé kauzy na jiném ministerstvu) a jednak s přihlédnutím k zásadě dovozování trestní odpovědnosti jako *ultima ratio*. Jinak řečeno, ne každé neracionální či nehospodárné jednání je nutně i jednáním, které by mělo být postiženo trestněprávními nástroji. [Podobně viz Tyšerová, Vácha, Kilián *Hospodaření a nakládání se státním majetkem*. C.H.Beck, 219, s. 70: „(...) ne každé porušení povinností při správě majetku státu (...) dosahuje takové intenzity společenské škodlivosti, aby bylo možno konstatovat, že došlo ke spáchání trestného činu porušení povinností při správě cizího majetku. Při menší míře škodlivosti jednání lze ovšem uvažovat například o odpovědnosti a porušení povinností v rámci pracovněprávního vztahu dle ZPr.“] Pokud by totiž tato zásada neplatila, pak by mohla nastat i situace, kdy by každý vedoucí pracovník byl příslovečně „jednou nohou ve vězení“, což by reálně mohlo vést k alibismu, nerozhodnosti a ke zlidovění rčení, podle kterého „kdo nic nedělá, ani nic nezkaží.“ Od vedoucích pracovníků se přitom očekává pravý opak: invence, kreativita a schopnost nést za svoje rozhodnutí i odpovědnost, která však má být vedena v trestněprávní rovině teprve v krajním případě.

46. Nad rámec řečeného lze ve vztahu k rozhodnutí dovolacího soudu dodat následující. Dovolací soud opřel své odmítavé rozhodnutí o ustanovení § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu, neboť dovodil, že dovolání bylo zjevně neopodstatněné. Dovolatel dle Nejvyššího soudu jako dovolací důvod sice formálně uplatnil dovolací důvod uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu [a vedle toho též dovolací důvod uvedený v ustanovení § 265i odst. 1 písm. l) trestního řádu], tj. to, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení skutku a jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, avšak ve skutečnosti se domáhal přezkoumání skutkových zjištění, na nichž bylo napadené rozhodnutí založeno. Takový způsob argumentace dovolacího soudu však v posuzovaném případě z ústavněprávních hledisek neobstojí. Ústavní soud v dřívější judikatuře opakovaně odmítl restriktivní výklad dovolacího důvodu dle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu s tím, že Nejvyšší soud na základě podaného dovolání musí být s to reagovat na extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 55/04 (N 114/34 SbNU 187) ze dne 18. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/04 (N 42/32 SbNU 405) ze dne 23. 3. 2004 a usnesení sp. zn. III. ÚS 359/05 (U 22/38 SbNU 579) ze dne 23. 9. 2005]. Ústavní soud setrvale uvádí, že jsou-li ve hře základní práva, musí být chráněna cestou všech opravných prostředků. V posuzovaném případě si dovolací soud byl existence této judikatury Ústavního soudu vědom, avšak dovodil, že podmínky pro její aplikaci nejsou dány, neboť žádný extrémní rozpor mezi skutkovým stavem věci a provedenými důkazy neexistuje. S tímto závěrem se Ústavní soud z důvodů výše uvedených nemůže ztotožnit; proto přistoupil rovněž ke kasaci rozhodnutí dovolacího soudu.

V. Závěr

47. Lze shrnout, že pokud jde o dokazování, obecné soudy nedostály požadavkům plynoucím ze zásady *in dubio pro reo*, jež vyplývá z principu presumpce nevinoty zakotveného v čl. 40 odst. 2 Listiny. Extrémní porušení této zásady, stejně jako zásady, podle kterého představuje trestní postih až krajní řešení (čl. 39 Listiny), vedlo v posuzovaném případě též k dotčení ústavně chráněného práva na spravedlivý soudní proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

48. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížnosti napadená rozhodnutí dle ustanovení § 82 odst. 2 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu

zrušit. Zrušením rozhodnutí uvedených ve výroku tohoto nálezu se vytváří prostor pro postup obecných soudů podle ustanovení § 314h až 314k trestního řádu.

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 24. září 2019

Vojtěch Šimíček
předseda senátu